

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 16 (3472) ●

● ЧАЦВЕР, 5 МАЯ, 2016

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Спрадвеку родная зямля
Саюз палякаў на Беларусі адзначыў свой 25-гадовы юбілей **Стар. 2**

Неба “Чыстага голасу”
Вядомы вакальны гурт адзначае юбілей у цудоўнай творчай форме і з новымі задумамі **Стар. 4**

Анёл Чырвонага касцёла
У Мінску пачалася беатыфікацыя Эдварда Вайніловіча **Стар. 4**

ПЕРАЕМНАСЦЬ ТРАДЫЦЫЙ

Рабіць святы — іх прафесія

Выкладчык кафедры рэжысуры абрадаў і святаў Белдзяржуніверсітэта культуры і мастацтваў Мікола Котаў падтрымлівае таленавітых дзяўчат і хлопцаў з розных рэгіёнаў краіны

Кацярына Мядзведская

Сёлетняя выпускніца Універсітэта культуры Уладэна Чарнашэй даўно марыць правесці сапраўднае беларускае Купалле: на беразе ляснага возера, з вялікім вогнішчам, пошукамі папараць-кветкі, званнем вяноў, пусканнем іх па вадзе... Памятае з дзяцінства, калі такое свята ладзіла яе маці, Людміла Грызунова, — яна працавала ў Доме культуры вёскі Азяршчына, што ў Рэчыцкім раёне Гомельшчыны. Кветкава-траўныя пахі, цёплыя хвалі паветра, языкі полымя ды ціхі плёскат вады... Сапраўды, разважае Уладэна: усе стыхіі на Купалле спалучаюцца-сходзяцца, і таемная пара пакідае незабыўныя ўражанні ў сэрцах, памяці купальцаў. Не раз потым шукала Улада папараць-кветку: і ў гарадскім парку ў Рэчыцы, куды разам з маці пераехалі жыць, і ў Мінску... “У горадзе

Юныя ўдзельнікі рэчыцкага свята

Купалле — зусім не тое... — прызнаецца. — Трэба — на прасторы, каб лес і вада побач: як у Азяршчыне. Правяду такое свята абавязкова, і можа ўжо сёлета: пасля абароны дыплама буду працаваць у Гомельскім раённым Палацы культуры “Касцюкоўка”.

У сям’і Улады Чарнашэй шануюць народныя традыцыі. На Вялікдзень, напрыклад, уранні мыюцца вадою са збанка, у якім пакладзена фарба-

ванае яйка: гэта, кажучь, для прыгажосці твару. На Вербніцу “біла” маці дачку пасвянценымі галінкамі вярбы, прыгаворваючы: “Не я б’ю — вярба б’е./ За ты-дзень — Вялікдзень./ Будзь здарова, як вада./ А расці, як вярба!” На Масленіцу заўсёды клалі на галаву аладку: “каб год быў багатым”. “У маленстве думала: так ва ўсіх, — згадвае Улада. — Мы на Багач, Раство, Вялікдзень заўсёды да бабулі ў вёску ехалі, дзе ад прысмакаў

Мікола Котаў: з музыкай па жыцці

стол ломіцца: разам святкавалі. Перад адказнымі справамі — ці то іспыты ў школе, ці то перад дарогай — маці “жывую малітву” чытае... Калі ж Улада падрасла, то зразумела: многія з яе аднагодкаў увогуле пра народныя звычэй, абрады нічога не ведаюць, ды і не цікавяцца імі. А ва ўніверсітэце даведлася пра рэгіянальны адметнасці абрадавых дзеяў. Чым далей, тым цікавей... Свой дыпломны пра-

ект Уладэна прысвяціла народнаму свята Масленіца. Па яе сцэнарыі праходзілі сёлета гуляні ў Рэчыцы: праграма — на паўтары гадзіны, прычым “запросіла” дзяўчына персанажаў з беларускага фальклору. Былі Мароз Марозавіч, Вядункі, багіня каханья Лада і яе дачка Лёля. Першаспечаныя аладкі засоўвалі высока на дрэвы — для продкаў, што на Небе... → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Сад Памяці з яблыневым кветам

Міжнародны форум “Вялікая Перамога, здабытая адзінствам”, прысвечаны 75-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны, прайшоў у Мінску

Маштабны гістарычна-культурны форум Пераможцаў праводзіўся ўжо шосты год запар. Раней ён праходзіў у гарадах воінскай славы Туапсе, Уладзікаўказе, Курску, гарадах-героях Валгаградзе і Маскве. Сёлета ў мерапрыемстве ўдзельнічалі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, прадстаўнікі кіраўніцтва Саюзнай дзяржавы, краін СНД, сродкаў масавай інфармацыі, лідэры моладзевых арганізацый з дзяржаў СНД, Балты ды Грузіі.

Пад час акцыі памяці ў Мінску прайшла канферэнцыя, удзельнікі якой абмяркоўвалі тэмы: “На варце агульнай памяці”; “Успомніць герояў пайменна”; “Нашчадкі Вялікай Перамогі”; “Подзвіг герояў бессмяротны”. Удзельнікі форуму заклікалі таксама пытанні рэалізацыі міжнародных грамадскіх ініцыятыў “Несмяротны полк — Садружнасць” і Вахта памяці “Нас мільёны панфілаўцаў!”

Дарэчы, да міжнароднага форуму Пераможцаў быў прымеркаваны і праект Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі “Кветкі Вялікай Перамогі”. Па словах міністра інфармацыі Беларусі Ліліі Ананіч, праект “Кветкі Перамогі” перасягнуў тэрыторыю нашай краіны, і сёння гэта ўжо — “Кветкі Вялікай Перамогі з Беларусі — усюму свету”. З ветэранамі моладзь усклала кветкі да Вечнага агню на Плошчы Перамогі.

А да 9 мая, абяцаюць у БРСМ, студэнцкія атрады з усёй краіны закладуць у Мінску яблыневы сад — сімвал праекта.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Людміла, унучка салдата

Вецер вайны закінуў беларуса Мікалая Запольскага ў Таджыкістан. І па гэты час драма яго жыцця прарастае балючымі, кранальнымі вершамі ў душы ягонай унучкі, артысткі з горада Чкалаўска.

Іван Ждановіч

З героямі вайны — усё зразумела. Яны пралівалі кроў і перамаглі. Гонар і слава! Аднак мы ведаем: да таго часу, пакуль Чырвонай арміі не ўдалося пераламаць ход гітлераўскага бліцкрыга, былі жудасныя бойні-знішчэнні тысяч людзей. Былі велізарныя страты, адступленні, гібель воінаў, асабліва навабранцаў. І доўгія калоны палонных, і вялікія лагеры ваеннапалонных, дзе людзі гінулі тысячамі. Мільёны ахвяраў на алтар Вялікай Перамогі — частка памяці пра вайну. І той, “непарадны”

бок Перамогі па-ранейшаму прыцягвае ўвагу нашчадкаў пакутнікаў, што прайшлі праз пекла вайны. Не сакрэт: дзясяткі тысяч нашых супляменнікаў вымушаны былі пакінуць Беларусь у вайну. Вецер лёсу, абставінаў жыцця панёс іх у свет — і многія так і не змаглі, не мелі шчасця вярнуцца дадому.

“Жывыя і мёртвыя” — мінулагодні верш Людмілы Запольскай. Яна — адна з тых, чые сэрца нейкім містычным чынам па-ранейшаму поўніцца болем за мінулае, хоць нарадзілася ў 1985-м, праз сорак гадоў пасля Перамогі. Урадженка Таджыкістана, беларуска па

нацыянальнасці. Звярніце ўвагу: на пачатку верша (змешчаны далей) унучка салдата глядзіць на поле бою як бы вачыма чалавека старонняга, і паступова становіцца адным з тых салдатаў... .

Летась напрыканцы года пра дачку-паэтку напісала ў рэдакцыю газеты “Советская Белоруссия” маці яе, Дзільбар Хамідава. Письмо перадалі ў “Голас Радзімы”: бо лёсы супляменнікаў з замежжа — наша тэматыка. “Людміла — мая дачка, а яе дзядуля, Мікалай Андрэевіч Запольскі, быў родам з Магілёўскай вобласці, з Мсціслаўскага раёна, сельсавет Падсолтава, — піша

Дзільбар. — Ён аказаўся пасля вайны ў Таджыкістане. Таму што ў час вайны трапіў у палон, быў у фашысцкім канцлагеры 4 гады, адкуль яго вызваліла Чырвоная армія. Потым яшчэ ваяваў у штрафбаце. Далей яго адправілі ўжо ў савецкі лагер — Краслаг, потым быў яшчэ лагер НКУС №31. А далей — наш Таджыкістан: праверачна-фільтравальны лагер. Ён і жыве тут без права выезду. Сам на рэабілітацыю не падаваў, аднак у 1983-м быў рэабілітаваны дзяржавай “із-за отсуствия состава преступления”.

Людміла Запольская

Зробім удакладненне. Працуючы над тэкстам, я знайшоў у інтэрнэце дакумент ваеннага часу, у якім згадваецца беларус з Мсціслаўшчыны Мікалай Запольскі з падобным лёсам.

→ **Стар. 3**

СУПОЛЬНАСЦЬ

Спрадвеку родная зямля

Саюз палякаў на Беларусі адзначыў свой 25-гадовы юбілей

Кацярына Аляксандрава

Для тысяч палякаў зямля беларуская — спрадвеку родная. Як вядома, у даўнюю пару сучасная тэрыторыя Беларусі была часткаю Рэчы Паспалітай — дзяржавы двух народаў: Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага. Шматлікія вядомыя дзеячы навукі, культуры, якія рэалізавалі свой творчы патэнцыял на польскай глебе, мелі родавыя карані з Беларусі. Ды і цяпер з жыхарамі Польшчы ў многіх беларускіх грамадзян, асабліва з заходніх рэгіёнаў Беларусі, ёсць крэўнае раство. Што да Саюза палякаў на Беларусі, то гэта — адна са старэйшых нацыянальна-культурных арганізацый краіны. І калі прадстаўнікі польскай супольнасці з розных рэгіёнаў Беларусі святкавалі юбілей СПБ, то павіншаваць беларускіх палякаў прыехалі і госці з Польшчы.

Пад святы выбралі прасторны Мінскі палац дзяцей і моладзі. У фае тэатральнай залы ўдзельнікі ўрачыстасці сустрэлі квартал "Рыўера". Гучала музыка Міхала Клеафаса Агінскага, Станіслава Манюшкі, Напалеона Орды — іх багатыя творчыя здабыткі, як вядома, належыць і беларускай, і польскай культуры. Адкрываў канцэртную праграму "Святочны паланэз", які выканаў ансамбль танца "Імперыя".

Старшыня Саюза палякаў на Беларусі Мечыслаў Лысы на ўрачыстасці адзначаў: сёння ў Беларусі жыве каля 300 тысяч палякаў. Гэта трэцяя па колькасці нацыянальнасць у

Ансамбль танца "Крыжачок" на адкрыцці XI Фестывалю нацыянальных культур у Мінску

краіне. Прычым і каля двух адсоткаў мінчан адносяць сябе да палякаў, а ў Гродзенскай вобласці і ўвогуле такіх — амаль што чвэрць жыхароў. СПБ цяпер аб'ядноўвае каля пяці з паловай тысяч чалавек. Ва ўласнасці арганізацыі ёсць 14 Дамоў польскіх, у якіх праходзяць заняткі па польскай мове, вывучаюцца культурныя традыцыі палякаў, выпускаюцца газеты, інфармацыйныя даведнікі па-польску, працуюць нават радыёстанцыі.

На свяце адзначалася: у Беларусі ў апошні час да польскай мовы ёсць вялікі інтарэс. У дзіцячых садках і школах яе вывучаюць каля 6 тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак. Дзве школы з польскаю мовай навучання — у Гродне і Ваўкавыску — працуюць менавіта пры СПБ, і наведваюць іх больш за 780 вучняў. Шмат

моўных груп створана пры Дамах польскіх у Мінску, Магілёве, Лідзе, Барысаве, Баранавічах, Івянцы, Шчучыне...

Многія з актывістаў польскага руху былі ўзнагароджаны ганаровымі граматамі, падзякамі ад Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур, Мінскага ды Гродзенскага гарвыканкамаў. Сярод іх Надзея Броннікава, Ігар Ходас, Вольга Загадская, Алена Караткевіч, Галіна Сінкевіч, Галіна Сінякова, Чэслаў Муліца, Аляксандр Бярнацкі, Тамара Куніцкая, Наталля Канашук, Рэгіна Багамолава.

З прывітальным словам да прадстаўнікоў польскай дыяспары звярнуліся Пасол Беларусі ў Польшчы Аляксандр Авяр'янаў і дырэктар Беларускага культурнага цэнтра ў

Варшаве Міхаіл Рыбакоў. Беларускіх палякаў віншавалі і сябры-супляменнікі — прадстаўнікі суполак "Рубеж" з Беластока, "Нясвіжане" з Варшавы, актывісты нацыянальна-культурных аб'яднанняў Беларусі. А кіраўнік армянскай супольнасці Беларусі, старшыня Кансультатыва савета пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Георгій Егізаран віншаваў юбіляраў ад імя прадстаўнікоў усіх дзясятак краіны.

Прыгожымі канцэртнымі нумарамі гасцей і юбіляраў парадавалі дуэт Надзеі Бронскай і Сяргея Міклашэўскага, ансамбль танца "Крыжачок", ансамбль эстраднай песні "Буслік", дуэт Аксаны Шчэцкі ды Людмілы Рагоўскай, ансамбль польскай песні "Івянчанка", гурт "Бай Сіці".

ПЕРАЕМНАСЦЬ ТРАДЫЦЫЙ

Рабіць святы — іх прафесія

(Заканчэнне.)

Пач. на стар. 1)

Пасля на свяце завязвалі на галінках чырвоныя стужкі: загадвалі жаданні. Падтрымаць студэнтку на Масленіцу ў Рэчыцу прыехаў і яе выкладчык з кафедры рэжысуры абрадаў і святаў Мікола Котаў. "Свята ўдаецца не проста тады, калі ўсе людзі гуляюць, радуюцца, танчаць, а калі душы нашы поўняцца святам, далучаюцца да Сусвету, да Вечнасці... — разважае Мікола Конанавіч. — А як гэта зрабіць? Шмат трэба ведаць і ўмець. І вось якраз гэтае ўменне рабіць сапраўднае свята і ёсць наша прафесія. Уладэну варта пахваліць, бо ўсё гэта ў Рэчыцы было: жыхары пабывалі ў плыні прыгажосці, радасці. І дыпломная праца яе, можна лічыць, абароненая".

Мікола Котаў, вядомы харэограф, цяпер у Мінску кіруе дзіцячаю батлейкай, стварыў Тэатр фальклору "Матуліна хата", часта ездзіць па краіне: і сам выступае, і фальклор вывучае. "У глыбінцы столькі таленавітых хлопцаў ды дзяўчат! — радуецца. — Адораных трэба

Уладэна Чарнашэй

падтрымліваць, і я рыхтую некаторых да паступлення ва ўніверсітэт. Вось працуем з хлопцам са Столінскага раёна. Вельмі таленавіты, з душою". Мікола Конанавіч жартам кажа: і сам не старэе, бо моладзь яго падзараджае сваёй энергіяй. Ён жа дзеліцца з маладымі сакрэтамі майстэрства. Спадзяецца, што ў будучыні атрыма-

юцца ў іх сумесныя праекты з Уладэнай, іншымі выпускнікамі. Што яшчэ зладзяць яны разам не адно народнае свята.

Дбае Мікола Котаў і пра тое, каб абрадава-традыцыйная культура жыла, пашыралася й па-за межамі Беларусі. Майстра добра ведаюць многія беларусы замежжа. Чытачам "ГР" Мікола Конанавіч вядомы і як

На Масленіцу ў Рэчыцы

аўтар артыкулаў пад рубрыкай "Традыцыі". Неаднойчы бываў ён з сябрамі, аднадумцамі з канцэртамі ў краінах Прыбалтыкі, розных гарадах Расіі, Украіны, некалькі разоў ездзіў да супляменнікаў у ЗША. Пасля аднаго з падарожжаў за акіян на пачатку 2000-х у прадмове да чытачоў у кніжцы "Сэрца на тым беразе" ён піша:

"Гучалі беларускія песні і музыка ў Нью-Йорку. На Брадвэй і Брайтан-Біч амерыканцы танчлі нашы "Лявоніху", "Польку", "А ў сераду бабка..." У час амерыканскіх фальклорных вандровак артысты (беларускага гурта "Вяселья музыкі". — **Аўт.**) сустрэліся з многімі амерыканскімі беларусамі. І тая тасункі, бадай, галоўнае, што асабліва запомнілася". Тое ж ён можа сказаць і пра сустрэчы з супляменнікамі ва ўсіх краінах. І беларусы замежжа доўга памятаюць выступленні творчых гуртоў з Бацькаўшчыны. А песні ды танцы, што найбольш спадабаліся, імкнуцца ўзяць і ў свой рэпертуар: так і разыходзяцца па свеце каштоўныя здабыткі беларускай культуры. Прытым мы і самі багацеем!

Што ж, у такога ўлюбёнага ў народную культуру чалавека, як Мікола Котаў, і вучні — адпаведныя. Спадзяюся, імёны яго адораных студэнтаў, сярод якіх і Уладэна Чарнашэй, творчы шлях якой прыгожа пачынаецца, стануць вядомымі як у розных Дамах культуры Беларусі, так і ў замежжы.

ВЕСТКІ

Збірайце зёлкі з Зоськай Верас

Рыгор Арэшка

У кнігах пісьменніцы, якія нядаўна пабачылі свет, ёсць і складзены ёю Беларуска-польска-руска-лацінскі батанічны слоўнік

Зоська Верас — адна з руплівіцаў той хвалі беларускага адраджэння, да якой належалі Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч... Да таго ж яна цудоўна ведала розныя травы і кветкі беларускай зямлі. Пра тое ішла размова ў Мінску, у Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, на прэзентацыі зборнікаў "Выбраныя творы" і "Пакуль рука пяро трымае" — у іх сабрана каштоўная творчая спадчына пісьменніцы.

Дарэчы, Зоськай Верас яна была ў творчасці, а ў доўгім жыцці сваім — Людвікай-Зоф'яй Сівіцкай, па мужу Войцік. Кнігі пабачылі свет у выдавецтвах "Беларуская навука" і "Лімарыус". Зборнік "Пакуль рука пяро трымае" выйшаў у серыі "Беларуская мемуарная бібліятэка" (укладальнік Міхась Скобла), а "Зоська Верас. Выбраныя творы" — у серыі "Беларускі кнігазбор" (укладальнік Ганна Запартыка).

У зборніках прадстаўлена літаратурная, мемуарная, эпістальная спадчына Зоські Верас. Зборнік "Выбраныя творы" — найбольш поўнае выданне твораў пісьменніцы: вершы, апавяданні, артыкулы, успаміны, лісты. Ёсць там і Беларуска-польска-руска-лацінскі батанічны слоўнік — карысная рэч для тых, хто цікавіцца раслінамі роднай зямлі.

Ісціны і вобразы

Іван Іванаў

У Мінску ў мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" працуе выстава "Прыпавесці"

З майстар-класаў іканапісу ў Навіцы (Польшча) прыехалі творы. Спасцігаць свет, законы быцця можна па-рознаму. І выяўляць спазнае словамі, гукамі, фарбамі... Адзін з цікавых праектаў — Таварыства сяброў Навіцы. З 2009-га яно разам з Кафедрай сакральнага мастацтва Львоўскай акадэміі выяўленчага мастацтва ладзіць у мястэчку Навіцы (Малапольскае ваяводства), у цэнтры Брацтва грэка-каталіцкай моладзі Сэрэпта, пленэры для мастакоў. У аснове іх — традыцыі царкоўнага мастацтва.

У Навіцу едуць мастакі з Польшчы, Украіны, Славакіі, Беларусі, Грузіі. Спачатку "Навіцкія пленэры" былі эксперымантам: стваралася прастора для сустрэч творцаў з розных канфесій. Цяпер туды едуць і мастацтвазнаўцы, мастацкія крытыкі, кансерватары, архітэктары. І гэта ўжо цікавая супольнасць хрысціян з розных веравызнанняў і абрадаў, якія разам перажываюць, сузіраюць Слова Божае. У Навіцах можна ў цішыні засяродзіцца над тым, што важна. Таму спрыяюць, дарэчы, штодзённая малітва, развагі, размовы.

На выставе можна пабачыць працы з двухтыднёвага пленэра, у якім паўдзельнічала 40 мастакоў. Яны звярнуліся да тэмы Прыпавесці, спрабавалі раскрасіць яе, стварыць мастацкія рэфлексіі на тэксты Старога і Новага Запавету. Мастакі нібы расказваюць іх нанова. Так і атрымаліся "Навіцкія іконы" — з непаўторным міксам традыцый і сучаснасці.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Людміла, унучка салдата

Людмила Запольская
Живые и мертвые

На поле холодном, раскинувши руки,
солдаты безмолвно лежат...
И черное небо в мерцающих звездах
укрыло убитых ребят...

Так тихо, так страшно еще не бывало...
В крови захлебнулись бои...
Приснилось: их вижу, убитых войною...
Лежащих в остывшей крови...

Замерзшую землю живые копали...
В могиле одной схоронили...
Спеша уходили... Без слез уходили...
И там — ни креста, ни имен, ни фамилий...

А снится ли это?... Я там не бывала...
Мой дед замерзал под Москвой...
Но что же так ноет кровавая рана?..
Война, ты приходишь за мной?..

...Уходим... Уходим мы, грязные, злые...
Опять нас атаки зовут...
И снова под взрывами в липкой крови мы...
Живые и мертвые тут...

12.05.2015 г.

(Заканчэнне. Пач. на стар. 1)

У 1945-м, калі вязняў вызвалілі з фашысцкага палона, ён трапіў у сакрэтны спісы. Па 43-й Арміі сярод больш чым паўтары тысячы “военнослужащих, освобожденных из плена и окружения за период с 10 по 20 мая”, пад №18 значыцца Запольскі Мікалай Андрэевіч. А ўвесь спіс — на 45 аркушах. Там пазначана: у якой часці служыў — не памятае, чырвонаармеец і беспартыйны, з 1923 году, а месца нараджэння: “Могилевская обл., Вичеславский р-н, д. Вичеславка”. Чым прадывтаваныя былі скажэнні ў дакуменце — гадаць не будзем. Далей — год і месца прызыву: “Мичеславский РВК, 1941 г.”, а пра час і месца, дзе патрапіў у палон, чытаем: “1941 г. под Москвой”. Дарэчы, большасць такіх жа бедакоў са спісу, як ён, таксама былі ў палоне з 41-га, а трапілі туды пад Віцебскам, Вязьмаю, Нарваю, Лугаю, а таксама “ў Эстоніі” ды “ў Літве”. І яшчэ важная інфармацыя: у вызваленага вязня “по адресу рождения живет Ольга Андреевна Запольская”. Так што, забягаючы наперад, устанавіць, адкуль канкрэтна быў родам сам Мікалай Андрэевіч, мусіць, будзе няцяжка: калі грамадства зрабіць адпаведныя запыты ў архівы.

Як бачым, вясковы хлопеч, мабілізаваны, пэўна, у першыя дні вайны, трапіў у палон у тым жа 41-м. І было яму 18 гадоў... Цяжка і ўявіць, што давалося Мікалаю перажыць, перапакутаваць — а ўрэшце ж аказалася: невінаваты ён. У знакамтай песні Уладзіміра Высоцкага “Банька по-белому” ёсць радкі пра падобнае: “Застучали мне мысли по темечку:/ Получилось, я зря им клеймен!”. У Высоцкага ім — гэта Сталіным. Што да “пасляпалоннага” лёсу Мікалая Запольскага, то яго вызначыў знакаміты “приказ номер 270”. У інтэрнэце лёгка адшукаць той загад Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандавання Чырвонай арміі “Аб адказнасці ваеннаслужачых за здачу ў палон і

пакіданне зброі ворагу” ад 16 жніўня 1941 года. Паводле яго ўсе, хто пабываў у фашысцкім палоне, праходзілі татальную праверку, трагялі адразу ў фільтрацыйныя пункты і лагеры. Дарэчы, паводле дадзеных Мінабароны Расіі, з палона вярнулася больш за 1 мільён 800 тысяч грамадзян СССР. Ім, можна сказаць, пашанцавала: выжылі! А на самай жа справе маштабы тых жыццёвых трагедый, як вядома, значна большыя. “Паводле афіцыйных данясенняў, за ўсю вайну ў нас з пяці з лішнім мільёнаў, прапаўшых без вестак, як ваеннапалонных запісана ад сілы 100 тысяч, — гаварыў журналістам у 2011 годзе прадстаўнік Мінабароны Расіі генерал-маёр Аляксандр Кірылін. — Дэ факта — гэта 4,5 мільёна чалавек. Гэта значыць:

Мікалай Запольскі з жонкаю. Таджыкістан, 50-я гады

большая частка прапаўшых без вестак — ваеннапалонныя”.

І яшчэ з інтэрнэта. Дзе ж пасля мая 45-га мог Запольскі ваяваць у штрафбце, як не на вайне з Японіяй! І вось у дакуменце аб узнагароджанні медалём “За перамогу над Японіяй”, які зберагаецца ў архіве ЦАМО, значыцца “чырвонаармеец Мікалай Андрэевіч Запольскі” — з будаўнічага ўпраўлення 270-й брыгады проціпаветранай абароны.

Вернемся, аднак, да пісьма Дзільбар Хамідавай. Яна паведамляе, што пасля рэабілітацыі цесць яе, Мікалай Запольскі,

хацеў вярнуцца ў Беларусь, аднак жонка яго таго не жадала. “Людміла хацела вярнуцца па праграме ў Беларусь (так у пісьме. Праграма вяртання суайчыннікаў з замежжа прынята ў Расіі 22 чэрвеня 2006 года, а ў Беларусі такой няма. — Аўт.), аднак дакументы, якія пацвярджаюць, што Запольскі Мікалай Андрэевіч народжаны ў Беларусі, былі згубленыя ў час вайны, — піша Дзільбар. — Людміла піша вершы, але, як кажуць, у стол: тут у Таджыкістане паэзія на рускай мове не запатрабаваная. Я высылаю, з яе згоды, некаторыя з яе вершаў. Магчыма, нешта апублікуець”.

Тыя вершы, калі на іх паглядзець “прафесійным вокам”, выглядаюць вучнёўскімі, недасканалымі. Спадзяюся, з часам і сама Людміла, калі ўсур’ёз будзе займацца паэзіяй, свае хібы ўбачыць ды выправіць. Па сабе ведаю: многім маладым аўтарам уласціва збівацца на штампы, пісаць пра вайну гучна і пафасна. А знайсці свежыя вобразы, жывыя штрышкі для верша — заўсёды складана. Тым больш калі глядзець на вайну праз прызму чужых успамінаў. Хоць і бываюць выключэнні. Напрыклад, на пачатку 80-х вядомы беларускі драматург Аляксей Дударэў напісаў ваенную п’есу “Радавыя”, і спектакль па ёй, пастаўлены ў мінскім Купалаўскім тэатры, у 1985-м атрымаў высокую ўзнагароду: Дзяржаўную прэмію СССР. Хоць сам Аляксей Ануфрыевіч родам з 1950 года, аднак вайну змог глыбока адчуць дзякуючы найперш успамінам бацькі-франтавіка.

Аднак у нашым выпадку, з таджыкістанскаю беларускай Людмілай Запольскаю, больш, чым якасць вершаў, заслугоўвае

чы ўрану. Гэта сёння Чкалаўск, кіламетраў за 200 ад Душанбэ, вядомы як першынец атампрама СССР: на ўране, здабытым і абагачаным там, працаваў першы атамны рэактар. З яго ж зрабілі і першую савецкую атамную бомбу... “Тады нашага Чкалаўска яшчэ не было, і першую траншэю пад новабудоўлю капаў якраз Мікалай Андрэевіч з іншымі салдатамі, — напісала Дзільбар у другім пісьме. — Спачатку будавалі “соцгород”, і ён увогуле быў засакрэчаны, пазней назвалі: Чкалаўск. У ім узвялі горна-абагачальны камбінат: абагачаць уран. Мікалай тут улюбіўся ў жанчыну, у якой было двое дзяцей. Ён іх усынавіў, даў сваё прозвішча. У сям’і нарадзіўся і сын Аляксандр, бацька маёй Людмілы”. Хоць абедзве дзедавы ўнучкі, Анастасія і Людміла, вельмі моцна хацелі паехаць у Беларусь, разам з дзедам, аднак бабуля і яе старэйшыя дзеці “ставіліся да тых планаў абьякава” — вось дзед і ўстрымаўся. “Самае цікавае: мне падаецца, што Мікалай Андрэевіч быў загавораны, — дзеліцца меркаваннямі Дзільбар. — У яго ж за ўсю вайну — а ён і пад Масквою ваяваў, і калі ў штрафбце... — не было ніводнага ранення”.

Высвятляецца яшчэ: у дзед Мікалая была сястра Людміла, а бацька яго ў свой час адбыў катаргу (22 гады!) і вярнуўся дадому. Са слоў Мікалая Запольскага, бацька яго “осужден был за происхождение”. Дакументаў аб нараджэнні Мікалая Андрэевіча пакуль родзічы не знайшлі, аднак можна меркаваць: ён са шляхецкай сям’і. Бо за якое ж іншае “паходжанне” маглі пасля рэвалюцыі даць чалавеку такую катаргу? Магчыма, і вядомы беларускі гісторык, этнограф, фалькларыст, літаратуразнаўца Мітрафан Віктаравіч Доўнар-Запольскі таксама з тых жа родавых каранёў. І яму ж давалося пакінуць бацькаўшчыну. У інтэрнэце чытаем: “Надрукаваная, але неопублікаваная кніга “Гісторыя Беларусі” выклікала абурэнне палітычных уладаў Беларусі (пачатак 1926 года), была названая “катэхізісам нацыянал-дэмакратызму”, забаронена, а рукапіс канфіскаваны. Мітрафан Віктаравіч быў вымушаны пераехаць, а практычна быў высланы, у Маскву (восень 1926), і ніколі не вяртаўся ў Беларусь”. І родзічы Мікалая Запольскага, дарэчы, жывуць не ў Беларусі — у Растове-на-Доне, а Дзільбар сказаў: у Беларусі з іх роду нікога не засталася.

Сын салдата-беларуса, Аляксандр Запольскі, нарадзіўся і вырас у Чкалаўску. Адслужыў у войску, па гэты час працуе на заводзе фармоўшчыкам. У пісьме ў рэдакцыю яго дачка, Людміла Запольская, напісала: “Беларусь для мяня — гэта мая гістарычная Радзіма. Я б вельмі хацела прыехаць у родны мясціны дзядулі Мікалая. Хочацца ўбачыць вёску, дзе ён

Людміла Запольская з сынам і сястрой Анастасіяй

Людмила Запольская
Штрафбат

Мою дэду-салдату
Ніколаю Запольскаму посвящаю

Забытые... Остались в стороне
Они, войну прошедшие солдаты.
Хоть тяжелее было им вдвойне:
Они — бойцы забытого штрафбата.

И всею кровью им уже не смить
Ту боль, в которой выжили когда-то,
Но все-таки им выпал жребий: жить!
Они — бойцы забытого штрафбата.

Страну прикрыв собою, как броней,
Шли прямо на огонь из автоматов.
И вся их жизнь — как на передовой:
Они — бойцы забытого штрафбата.

Пусть боль и кровь их маленьких побед
Живет — в веках, пускай звучит набатом!
...А среди тех, кто победил — мой дед:
Он был бойцом забытого штрафбата.

09.05.2015 г.

нарадзіўся і жыў, пагаварыць з людзьмі: можа нехта яго помніць?.. Сам жа дзядуля быў вельмі маўклівы, амаль нічога не расказаў. Аднак тайком ад жонкі да 1972 года высылаў грашовыя пераводы сястры сваёй Людміле: пра тое мы даведаліся толькі ад яе дзяцей. Іх, дарэчы, знайшла мая сястра Анастасія: пабачыла ў праграме “Жди меня” запытанне на нашага дзеда. Я сама цяпер працую ў Чкалаўску актрысай — у Рускім драмтэатры імя А. С. Пушкіна. Разведзена, у мяне два сыны: Мікалай і Святаслаў. Сястра Анастасія — трэнер па лёгкай атлетыцы”. Між тым у Людмілы ёсць адукацыя... аўтаслесара, бо калі яна заканчвала школу, то ў Таджыкістане жылося цяжка: бацьку зарплату не плацілі, маці падпрацоўвала дзе магла. “І я пасля школы пайшла вучыцца ў прафтэхвучылішча на аўтаслесара, — піша Людміла. — Бо плаціць за вучобу там не трэба было, і раз на месяц давалі сухі паёк: літр алею, кілаграм цукру, пабанцытушонкі і згушчонкі. Закончыла я вучобу выдатна, аднак па спецыяльнасці не працавала: выйшла замуж, пайшла працаваць у тэатр. Мяне, дарэчы, узялі адразу на галоўную ролю ў спектакль

“Любовь кольцо, а у кольца”. Спектакль раней ішоў у тэатры, яго аднавіў Сяргей Фёдаравіч Духан, ён і быў маім настаўнікам сцэнічнага майстэрства. А пасля яго сыходу з тэатра галоўных роляў у мяне не было, іграю ў асноўным у дзіцячых казках. Нават Разбойніка ў казцы “Алі-Баба”. Вось да гэтага спектакля я напісала тэксты дзвюх песень — праўда, тое нідзе не ўказана. І я вырашыла напісаць сваю п’есу па матывах гэтай казкі. Потым напісала яшчэ некалькі п’ес. Праўда, іх пакуль нікому, акрамя родных, не паказвала. І вершы пішу, як гаворыцца, у стол. Адправіць іх у Беларусь — маміна задума. Пішу я не толькі пра вайну, ёсць вершы і пра каханне, і пра тэатр. Некаторыя пішуцца ад імя мужчыны”.

Спадзяемся, гэтая гісторыя будзе мець працяг. І што мы сустрэнемся яшчэ з супляменнікамі з Таджыкістана ў Беларусі, дзе шануюць памяць: і пра вайну, і пра герояў, і пра шматлікія ахвяры тых суровых гадоў. Хочацца верыць: усе пакуты людскія ідуць нам “у залік” недзе там, дзе “ўсяго канец і пачатак”. І што ніводная кропля крыві, поту і слёз, ніводная хвіліна болю нашага ў гэтым свеце — не дарэмная...

ТАЛЕНТЫ

Неба “Чыстага голасу”

Вядомы вакальны гурт адзначае юбілей у цудоўнай творчай форме і з новымі задумамі. Пра гэта яго ўдзельнікі распавялі на прэзентацыі новай канцэртнай праграмы “Гэта неба для нас!”

Іна Ганчаровіч

Іх параўноўваюць з расійскім хорам Турэцкага. Дык вось: беларускі “Чысты голас” утварыўся раней! Ададзім даніну павагі лаўрэатцы прэміі “За духоўнае адраджэнне” Людміле Чысцяковай — доўгі час яна была дырэктарам гурта. Магу выказаць здагадку, што збольшага “Хор Турэцкага” пераняў стыль і манеру выканання беларусаў, паколькі ў розныя гады там працавалі не проста мінчане, а былыя ўдзельнікі “Чыстага голасу”. Між тым і ў кіраўніка хору, народнага артыста Расіі Міхаіла Турэцкага бацькі — родам з Беларусі, і ён сам не раз падкрэсліваў, што лічыць нашу краіну сваёю другою радзімаю.

Сёння “Чысты голас” — самы папулярны музычны мужчынскі калектыў у Беларусі, ведаюць яго і ў замежжы. У складзе гурта, што ўтварыўся ў 1991 годзе, спачатку былі выпускнікі Беларускай акадэміі музыкі. Асноўная ідэя калектыву ад пачатку: жывы голас і жывое выкананне. Артысты спяваюць на розных мовах, без фанэграмы, у тым ліку а-капэла — без музычнага суправаджэння: могуць замяніць сваімі галасамі цэлы аркестр. Падобнае рэдка сустракаецца. Рэпертуар: акадэмічнае а-капэльнае выкананне, эстраднае і духоўнае музыка, класіка, фальклор. Сёлета заслужанаму калектыву Беларусі, лаўрэату міжнародных конкурсаў, лаўрэату прэміі “За духоўнае адраджэнне” — 25 гадоў. Юбілей гурт адзначае ў новым фармаце і новай канцэртнай праграмай. Ёсць сюрпрызы ў юбіляраў для слухачоў і аматараў яркай, унікальнай музычнай групы.

Пра тое артысты і распавялі на прэс-канферэнцыі. “Новы фармат — гэта і частковае абнаўленне гурта, — патлумачыла Святлана Дземідчук, цяперашні яго дырэктар. — Тры гады таму прыйшоў Юры Гузіч, два гады таму

Актёр Уладзімір Гасцюхін і гурт “Чысты голас” у сумеснай праграме “На вайне як на вайне”

— Дзмітры Мінікаеў. Для невялікай вакальнай групы гэта сур’ёзныя змены”. Змяніўся і рэпертуар. Як сцвярджаюць салісты: стаў больш рознапланавым, дадаліся забаўляльныя кампазіцыі. І а-капэльнае выкананне застаецца, так што слухач пачуе розныя кампазіцыі. Вось толькі на “папсу” разлічваць не трэба, папярэдзілі спевакі. “У нашым рэпертуары не з’явіцца “ширпотреб”: мы заўсёды імкнемся, каб нашы спевы былі напоўнены маральнасцю і духоўнасцю”, — гаворыў мастацкі кіраўнік калектыву Валеры Прыгун. — Наш новы праект, перш за ўсё, скіраваны на папулярнызацыю беларускага мастацтва. Мы паказваем беларускую культуру, якая вельмі разнастайная і шматгранная. Сёння ў Беларусі мірна суіснуюць прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў. Таму ў рэпертуары ёсць творы на розных мовах: кіргізкай, казахскай, яўрэйскай, украінскай, італьянскай, турэцкай”. А ў аснове рэпертуару — музыка

сучасных беларускіх кампазітараў: Алега Моўчана, Леаніда Шырына, Алега Елісеенкава, Валерыя Галаўко. Мастацкі кіраўнік і сам піша: у новай праграме — і яго песні.

А яшчэ абяцае здзівіць глядачоў мужчынскі хор... танцамі! “Мы пачалі рухацца, патроху танцуем... — сказаў саліст Дзмітры Мінікаеў. — Ёсць і статычнае выкананне, але элементы сцэнаграфіі ў канцэрце будуць”. Як і элементы інтэрактыву: глядачы будуць прама на канцэрце.

І вось канцэрт “Чысты голас”. Новы фармат прайшоў у Мінску 5 красавіка. Упершыню разам з гуртом спяваў хор дзяцей з парашэннем зроку. Калектыў пачаў супрацоўнічаць з Дабрачынным фондам народнага артыста Расіі Юрыя Розума, які падтрымлівае дзіцячы хор. На канцэрце ў Мінску юныя артысты спявалі разам з прафесіяналамі. У зале былі і дзеці-інваліды.

З вялікім канцэртным турам пад назвай “Гэта неба для нас” гурт “Чысты голас” адправіцца і па гарадах Беларусі. Песню, якая дала назву праекту, напісаў Раман Козыраў. Яе лейтматыў: мірнае неба Беларусі адкрытае для ўсіх. “Гэта радок з песні, якая нядаўна з’явілася ў рэпертуары, — удакладніла на прэс-канферэнцыі Святлана Дземідчук. — Песня і пра тое, што ў нас на ўсіх — адна планета, адно паветра, усе людзі роўныя, і жыць трэба ў міры”.

Музыкі выступаць больш чым у 50 гарадах і аграгарадах Беларусі. У кожнай з абласцей краіны пройдзе ад трох да сямі канцэртаў. Так што далучыцца да высокага спеўнага мастацтва “Чыстага голасу” змогуць многія. Афіцыйны старт акцыі ўжо дадзены ў красавіку ў Канцэртнай зале “Мінск”: вялікім сумесным канцэртам дзіцячага хору “Радасць душы” і вакальнай групы “Чысты голас”.

КАРЫСНЫ ДАСВЕД

Удзел як шлях да перамогі

Каманда беларускай суполкі “Уздым” з Даўгаўпілса паўдзельнічала ў спартыўным свяце “Vienotisporta”, якое праводзіць Латвійская Алімпійская Акадэмія

Спартыўнае свята “Vienotisporta” шмат гадоў ладзіцца для дзяцей і падлеткаў розных нацыянальнасцяў, якія жывуць у Латвіі. У чарговы раз яно прайшло ў Рызе 10 красавіка. Свята маштабнае: сёлета ў ім паўдзельнічалі прадстаўнікі 20 грамадскіх арганізацый Латвіі, 425 юных спартсменаў ва ўзросце ад 5 да 14 гадоў. Усё было прыгожа, урачыста. Перад пачаткам спаборніцтваў гучаў Латвійскі Алімпійскі гімн. Удзельнікаў вітаў аташэ Расійскага пасольства Аляксей Даманаў, дэпутат Рыжскай думы і ўдзельнік Алімпійскіх гульняў Яфім Кляменцеў, кіраўнік Асацыяцыі нацыянальна-культурных таварыстваў Латвіі імя І. Казакевіч прафесар Рафі Хараджянян, член Кансультаўнага камітэта па нацменшасцях Міністэрства культуры Алёна Лазарава, старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова, прадстаўнік Латвійскага Саюза немцаў Айна Балашка, віцэ-прэзідэнт Латвійскай Алімпійскай Акадэміі Бірута Луіка, дэпутат сейма Міхаіл Зямлінскі.

Праграма свята ўключала такія камандныя спаборніцтвы, як футбол, “Квадрат”, перацягванне каната, эстафета. З індывідуальных былі: пад’ём па стромай сцяне, кідкі ў баскетбольнае кальцо, кіданне мяча ў розныя мішэні... За ўдзел у спаборніцтвах у юных спартсменаў была магчымасць атрымаць прызы. Каманды-пераможцы атрымалі дыпломы, падарункі. Вялі праграму студэнты Латвійскай Алімпійскай Акадэміі.

Ужо другі раз у гэтым свяце паўдзельнічалі прадстаўнікі Беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым” з Даўгаўпілса — гэта былі выхаванцы беларускай нядзельнай школы “Вясёлка”.

У паездку мы збіраліся хутка, паспартыўнаму. Балельшчыкамі ўзялі, вядома ж, мамаў. У камандзе было 12 чалавек, прычым амаль усе — дзяўчынкі. Але і ў такім складзе мы змагаліся за перамогу. І гэта было сапраўднае шоу, калі наша “жаночая” каманда (прычым сярэдні ўзрост юных футбалістак 9-10 гадоў...) гуляла з “мужчынскай”, у якой — цыбатыя падлеткі... Але ж гулялі нашы дзяўчаткі, ганялі мяч, трымаліся малайцамі. Прайгралі, праўда, і трохі знерваліся, але ўсё роўна засталіся задаволеныя.

А як перацягвалі канат! Хоць не ўсё і тут атрымалася, але ж потым казалі: роўных па сіле нам не было! З’езджалі мы з Рыгі стаміўшыся, але шчаслівыя: бо і мы — алімпійцы. Так што ад імя праўлення беларускай суполкі выказваю падзяку за дапамогу ў арганізацыі паездкі Івану Андрэеўскаму, Івану Паўловічу, Тамары Івановай, Іманту Вінгрысу, Марыне Тутэрэ. Дзякуй і ўсім нашым балельшчыкам!

Людміла Сінякова, старшыня таварыства “Уздым”

АСОБЫ

Анёл Чырвонага касцёла

У Мінску пачалася беатыфікацыя Эдварда Вайніловіча

Спачатку варта патлумачыць, што беатыфікацыя — гэта пачатак, так бы мовіць, першы крок “да святасці”. Хоць, калі разабрацца, той, каго збіраюцца вызнаваць святым, “сваё слова” ў зямным жыцці ўжо сказаў... У каталіцкай канфесіі такіх крокаў-перыядаў тры. А ў канцы кожнага паслядоўна надаюцца найменні: Слуга Божы, Благаслаўлены, Святы (у праваслаўнай жа царкве ёсць толькі два апошнія этапы).

Пасярэдзіне красавіка ў мінскім Чырвоным касцёле адбылася першая на беларускіх землях беатыфікацыя. Разглядалася асоба Эдварда Вайніловіча, фундатара касцёла, названага імёнамі святых Сымона і Алёны ў памяць пра такіх жа заўчасна памерлых дзяцей актыўнага

грамадскага і культурнага Дзеяча, стараннага Гаспадара, чуллівага Сем’яніна і набожнага Чалавека, жыхара Мінска і Міншчыны. Яго прах быў у 2009 годзе перавезены з Быдгашчы (Польшча) да сцен узведзенага яго стараннямі ды сродкамі касцёла, у якім і адбылася беатыфікацыя яго фундатара.

Урачыстасць у той дзень распачалася са святой імшы, якую веў арцыбіскуп Мінскі і Магілёўскі, кардынал Тадэвуш Кандрусевіч. У казанні ён падкрэсліў: прысутныя вернікі павінны быць удзячны Эдварду Вайніловічу. Яго беатыфікацыя — гэта дар Божай міласэрнасці, які супаў з 25-годдзем Мінска-Магілёўскай дыяцэзіі, першы такі працэс, які пачаўся ў Беларусі.

Наступная частка ўрачыстасці — сам працэс беатыфікацыі. Ён распачаўся з зачытання лацінамоўнага дакумента,

падпісанага ў Ватыкане Анджэла Амаці пастулата на імя арцыбіскупа Тадэвуша Кандрусевіча. У дакуменце гаворыцца: Святы Пасад не бачыць ніякіх перашкод, каб у Мінску распачаўся працэс беатыфікацыі Эдварда Вайніловіча. Была зачытана яго падрабязная біяграфія (чытачам “Голасу Радзімы” яна вядома па ранейшых публікацыях). Адбыліся прысяга і падпісанне дакумента. Заіграў арган, загучала традыцыйнае “Алелюя” і — дружныя апладысмэнты. У заключэнне ксёндз-пробашч касцёла ў імя святых Сымона і Алёны магістр Уладзіслаў Завальнюк адзначыў, што пачатак працэсу беатыфікацыі Эдварда Вайніловіча — гэта адкрыццё дзвярэй святыні, каб Ён змог зайсці сюды, гэта рэха Года міласэрнасці: “Молімся: Слуга Божы Эдвардзе, заступайцеся за нас!”

У канцы ўрачыстасці вернікі выйшлі

Эдвард Вайніловіч

з храма, каб пакланіцца месцу пахавання фундатара і апекуна касцёла.

Галіна Івць, супрацоўніца Інстытута культуры Беларусі